

Petri Sarjanen

BÍLÁ SMRT

Příběh legendárního odstřelovače Zimní války
Sima Häyhäho

Mladá fronta

Bílá smrt

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.mf.cz

www.albatrosmedia.cz

mladá fronta

Petri Sarjanen

Bílá smrt – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Petri Sarjanen

BÍLÁ SMRT

Petri Sarjanen

BÍLÁ SMRT

**Příběh legendárního odstřelovače Zimní války
Sima Häyhäho**

Mladá fronta

FILI

FINNISH LITERATURE EXCHANGE

Tato kniha vychází za finančního přispění

FILI – Finnish Literature Exchange

*Pár velkých očí a pušky hlaveň
stále číhají na tebe bděle,
ruku, co zažehne smrtící plamen,
pozdvihneš směle.*

*Okamžik letmý, mrazivá chvíle,
nekonečná, věčná přec,
zdali tvá stráž už dojde svého cíle
a tvé kosti pohltí les?*

*Yrjö Jylhä, velitel 1. roty 21. pěšího pluku
(překlad Michal Švec)*

Obsah

První kapitola: Kořeny hříchu	9
Druhá kapitola: Každý výstřel mířený	11
Třetí kapitola: Kormorán	18
Čtvrtá kapitola: Otroctví bez naděje	25
Pátá kapitola: Smrtící plamen	33
Šestá kapitola: Postrach Maroka	39
Sedmá kapitola: Železná bouře	48
Osmá kapitola: Ville Válka	53
Devátá kapitola: Zákopová válka	59
Desátá kapitola: Les chrání své syny	65
Jedenáctá kapitola: Bojový deník praporu	69
Dvanáctá kapitola: Nečekané uznání	77
Třináctá kapitola: Kollaa odolá	83
Čtrnáctá kapitola: Svíčky domova	87
Patnáctá kapitola: Očistec	92
Šestnáctá kapitola: Dopis od nebožtíka	98
Sedmnáctá kapitola: Kříž z Kollaa	102
Osmnáctá kapitola: Staré lišky	107
Z odstřelovačské historie	114
Těžké břímě odstřelovačů	118
Nejlepší odstřelovač	123
Doslov autora	128
Prameny a literatura	130
Příloha: Odstřelovačské statistiky	132

První kapitola

Kořeny hříchu

Prezident republiky Urho Kekkonen nastražil sluch a volnou rukou si upravil brýle. Lovecké napětí ho důvěrně hrálo v podbřišku a silné srdce tlouklo prudčeji než obvykle.

Pan prezident se cítil klidný a ve střehu. Ukazovákem pravé ruky se dotkl pojistky, ale jako zkušený lovec nespěchal. Uměl si počkat. Schopnost čekat je pro lovce nejdůležitější vlastnost. Na střelnici bývá přesných střelců habaděj, jenže mnozí, když přijde opravdu na věc, mívají zbytečně nakvap.

Už před lety pan prezident v jedné podobné chvíli pochopil, kolik shodného v sobě mají lov a politika. V obém je třeba umně propojit trpělivost a nesmlouvavost. Člověk je od přírody obdařený instinkty dravce, lidstvo prožilo 99 procent svého bytí lovem a sběrem potravy. Kořisti se často nedostávalo a o její rozdělení se vedly boje, jejichž vítězové zajišťovali pokračování rodu.

Takový genotyp neupadne v zapomnění během několika století, kořeny hříchu se zapustily hodně hluboko. To pan prezident dobře věděl. Na jaře 1918 mu to ukázala občanská válka, do níž se zapojil jako kulometčík na straně bílých. Společnost udržují pohromadě pouze zákony, morálka je ošidný pojem. Ostatně zákony jsou založeny na moci či její hrozbě. Právo často bývá sporné, zato síla je snadno rozpoznatelná a nepřipouští odmluvy.

Nejdůležitějším úkolem státu je monopol moci a on, doktor práv Urho Kaleva Kekkonen, stál v čele státu. Za sebou měl finskou armádu, ba možná ještě větší sílu, pokud by si to situace vyžádala.

Zapraskání, které se před ním ozvalo, ho přimělo přimhouřit oči. Zhluboka se nadechl. Podzimním lesem se šířila studená vlhkost a opojná vůně. Vzduch byl průzračný a obloha tak vysoká, jak jen na podzim může být. Ač dávno ne mladík, po tělesné stránce byl prezident ve výtečné kondici. V žilách mu mocně kypěla silná krev

a dodávala svalům kyslík. V takových chvílích člověk cítil, že skutečně žije.

Vtom se přímo před prezidentovu družinu s praskotem vyřítil mohutný losí býk. Zavěťřil nového nepřítele a váhavě se zastavil. Vzápětí se rozštěkal pes a upoutal losovu pozornost.

Kekkonen pozvedl zbraň a přitiskl se tváří k pažbě. Cvakla pojistka a prst našel spoušť na téže místě jako už bezpočtukrát dřív. Kříž zaměřovače doputoval za pravou lopatku mohutného zvířete.

Jakmile prezident zadržel dech, ustal rozkmit hlavně. Kekkonenovi se zdálo, že tlukot srdce je nejen cítit, ale i slyšet. Silný ukazovák klidně stiskl spoušť a čas se zastavil. Výstřel vyšel přesně tak, jak měl, nevědomky, bez škubnutí, a ostře prořízl podzimní vzduch.

Na zlomek vteřiny před sebou prezident uviděl, jak kulky popravčí čtyř, jíž velel na hradbách Haminy v roce 1918, zasahují rudé zajatce do hrudi.

Když Simo Häyhä o tři kilometry dál uslyšel známý zvuk pušky, zastavil se. Při lovu losů platila zásada, že se střílelo výhradně z bezpečného místa, první výstřel musel být smrtící. Nicméně v praxi bylo často nutné losa dorazit ranou z milosti, či dokonce odstřelit zraněné zvíře, které se splašilo. I poté však musel být lovec připravený střílet – co kdyby los znenadání vyskočil na nohy, jak Häyhä leckdy na vlastní oči zažil.

Zanedlouho tři signální výstřely ohlásily, že skolené zvíře je dospělý los. Hon byl překvapivě krátký. Což bylo dobré, neboť Kekkonenova návštěva znamenala pro místní myslivecký spolek velkou událost.

Häyhäho s jeho proslulými psy pozvali do Äitsaari, aby vypomohl zajistit zdárný průběh honu. Häyhä zdejší revír neznal, ale čekal tu na něho chlapík, který ho s terénem obeznámil.

Kekkonen Häyhäho před začátkem honu sám od sebe poznal, a poté co se s ním vřele pozdravil, přátelsky se ho vyptal, jak se mu vede. Häyhä odpověděl stručně, ale Kekkonen byl v dobré náladě a vyjádřil podiv nad jeho liščími úlovky z posledních let.

Příjemný chlap, pomyslel si Häyhä a pozvedl zrak k obloze.

V její modři bylo cosi podobného jako před více než dvaceti lety, na podzim roku 1939.

Druhá kapitola

Každý výstřel mířený

Simo Häyhä, syn rolníka, stál na schodech před rodným domem. Odtrhl zrak od oblohy a rozhlédl se po dvorku. Mrazivý podzim po nezvykle teplém a suchém létu znamenal pro starší lidi předzvěst výjimečně studené zimy.

Psal se rok 1939. V srpnu Sovětský svaz a Německo uzavřely pakt o neútočení, který otřásl celým světem. Prvního zářijového dne pronikly německé tankové klíny přes polskou hranici. Sovětský svaz čekal na zhroucení Polska, a teprve když Němci udělali svou práci, dorazil uzmout svůj díl.

Ačkoliv finská armáda rovněž vyhlásila pohotovost a na Karelské šíji se budoval obranný val podle zásady „lopata je mečem každého muže“, válka se zdála být někde daleko.

Zatímco se Simo Häyhä rozhlížel po důvěrně známém okolí dvora, hlavou mu proudila řada šťastných vzpomínek, jež se vázaly ke všem budovám i k půdě přinášející živobytí lidem, kteří ji obdělávali. Hranici dvora vymezovaly chlévy, kůlna, skladiště mouky a sýpka s dvěma pokojíky pro přenocování hostů.

Hlavní stavení byl žlutobíle natřený roubený dům, celkem o pěti místnostech. Původně byly místnosti jen čtyři, ale když se rodina rozrostla do počtu osmi osob, otec, Juho Häyhä, dům rozšířil.

Simo měl čtyři bratry, ale jeden z nich, Antti, padl za osvobozenécké, neboli občanské války v roce 1918, při níž utrpěl zranění i bratr Juhana. A další bratr Tuomas zemřel na úžeh, když těžce pracoval na výstavbě silnice z Miettilä do Hiitoly.

Ted' byl hospodářem na statku Juhana. Statku ve společném vlastnictví sourozenců se mezi lidmi říkalo Mattila a spolu s Juhanou tu kromě Sima rolničili ještě nejstarší bratr Matti a sestra Katri.

Hospodyní byla přirozeně Juhanova manželka Hilda. Ta se s dcerami Aili, Sanni a Toini starala, aby včas nakrmila všechny obyvatele statku, jak lidi, tak domácí zvířata.

Kolem budov se rozkládaly vlastní pozemky, v úhrnu asi 50 hektarů polí a lesů. Pole byla z větší části odvodněná a kromě obilí na nich sourozenci pěstovali také cukrovou řepu, jejíž chrást se využíval jako kvalitní krmivo. Na statku chovali zhruba desítku dojníc. K pracím na poli mívali hospodáři dva až tři koně, trávu v okolí budov spásaly ovce. Zbytky jídla z kuchyně končily v korýtku několik prasat.

Dny na statku už od dětství plynuly v pilné práci podle otcových pokynů – Pánbůh, jakkoli byl milostivý, přece lenochy neživil. Statek poskytoval uspokojivé živobytí i velké rodině, zvláště když se občas v zimě prodal kus lesa.

Při lesních pracích klukovská těla sílila a nabývala na houževnatosti, a když se zrovna nekácelo ve velkém, štípalo se dřevo na topení. V létě, zpravidla v neděli, se omladina choďovala koupat do chladivých vod tří kilometry vzdáleného jezera.

Statek naštěstí zůstal stranou bojů osvobozené války, ale rodina svůj díl za nabytí a udržení svobody odevzdala. Žádný z hochů nemusel dlouho přemýšlet, na kterou stranu se postaví. A tak i Simo vstoupil do občanské gardy, jen co dosáhl věku sedmnácti let.

Simův otec byl houževnatý rolník a synové po něm podědili jeho někdejší zálibu pro lov a rybaření. Matka Katriina, rozená Vilkková, byla laskavá a příčinnivá venkovská hospodyně. Své dcery Mari, Katri a Hilju naučila dovednostem, jež nabyla od své vlastní matky a které vřele a s uspokojením oceňovala i mužská část rodiny.

Tichý klapot tkalcovského stavu za tmavých zimních večerů patřil k Simovým nejmilejším vzpomínkám z dětství. Většinu oblečení, které hoši rozdírali při práci či hrách, jim matka ušila sama. A starala se také o jejich duchovní potravu, učila své děti zbožným písním, které v těžkých dobách dodávaly sílu a upevňovaly víru. Na statku žila ještě Simova stará teta Anna, jejíž myšlenky se už postupně přestávaly zabývat drobnými pozemskými starostmi a všednodenními nesnázemi.

Láska k rodné hroudě bývá silná a Simo se už v raném věku rozhodl, že se vydá v otcových šlépějích a stane se rolníkem. Na obecné

škole v Miettälä se mu samozřejmě líbilo. Vychodil čtyři třídy a patřil k nadprůměrným žákům. Ale než by pokračoval dál na střední škole, raději dal přednost otcovu povolání.

Na konci roku 1925 Simo Häyhä nastoupil k výkonu patnáctiměsíční vojenské služby. Základní výcvik prodělal u 2. cyklistického praporu v Raivole.

Než se dobudovala kasárna ve Valkjärvi, bydleli branci ve starých, zchátralých dřevěných budovách z dob ruské nadvlády. Nováčci důvěrně poznali zdejší schodiště při zdánlivě nekonečných nácvicích nástupů. V nejlepších časech se do téhož baráku vtěsnaly až tři čtyři.

Simo však na ono období nevzpomínal ve zlém, jeho tělesná kondice získaná prací na poli mu pochopitelně dovolila snášet drobné strážně a náramně vhod mu přišly i dovednosti nabyté v občanské gardě. Nevzpomínal si ani na žádné projevy šikany, ačkoliv výcvik vycházel z tvrdých zásad válečnického umění, které si germánští sousedé vypracovali v průběhu staletí a jež si v Německu osvojili finští myslivci.

Velitelem poddůstojnické školy byl svérázný sportovec, kapitán Kalle Kainuvaara. Na olympijských hrách ve Stockholmu 1912 reprezentoval Finsko ve skocích do vody a na hrách v Antverpách 1920 ve skocích do vody a moderním pětiboji. Kapitán, rodem z Kuopia, uplatňoval při výcviku metodu, která se prosadila už v antické Spartě a podle níž pot prolitý na cvičišti ušetří krev na bojišti.

Kdykoliv kapitán přicházel sledovat výcvik, vodil si s sebou na řetězu medvídě. Mládě mu bohužel uhynulo na hemofilii, když s ním odcestoval na závody do Německa. Patrně nevydrželo obtížnou plavbu přes moře, začalo zvracet a bylo nutné ho utratit.

Cyklistický prapor patřil k lehce vyzbrojeným jednotkám, ovšem hlavní důraz se kladl na jeho pohyblivost, v řadách cyklistického praporu se nikomu nepodařilo ztloustnout. V zemi, kterou značně vyčerpala občanská válka a která teprve nedávno získala nezávislost, disponovala armáda jen velmi omezeným vozovým parkem. A tak v blízkosti státní hranice, v Terijoki, Valkjärvi a Kiviniemi, vznikly tři cyklistické prapory. Čtvrtý byl umístěn do Mikkeli. Snadná manévrovací schopnost činila z praporů jakési útvary rychlého

nasazení, jež měly na sebe v případě vpádu z východu vázat nepřítel a pozdržet ho, než se uskuteční plná mobilizace.

Oceňovaly se orientační schopnosti, neboť jedním z důležitých bojových úkolů praporu byl průzkum. Z poddůstojnické školy se Simo Häyhä vrátil v hodnosti svobodníka a zbytek vojny odsloužil u 1. cyklistického praporu.

Po odchodu do zálohy Häyhä dál rozvíjel branného ducha v rámci domovské občanské gardy. Zejména si oblíbil pálkovanou, v níž se osvědčil jako hbitý chytač.

Pálkovanou neboli „pesäpallo“ vymyslel pro týmy občanských gard kapitán Lauri Pihkala a zkombinoval v ní pravidla amerického baseballu a finské tradiční pálkovací hry. Herní schéma je vynalézávě vojenské. Uplatňuje se v něm zejména princip palby a pohybu při vojenském útoku. Voják postupující na bitevním poli musí buď běžet, nebo zemřít. Zraněný se však naštěstí vždy vrací domů a nezůstává ležet na poli, jak k tomu dochází ve skutečnosti.

Finská armáda později vskutku proslula zásadou, že zraněného druhu nelze v žádném případě ponechat na poli, ale je třeba ho za každou cenu odnést zpátky ke svým. Váha míčku, s nímž hráli muži, odpovídala takřka přesně váze ručního granátu tehdejší armádní výzbroje, takže jeho házení bylo dobrým cvičením pro dospívající mládež.

„Hod míčkem na pálkovanou dodává ruce cit a smysl pro balistiku,“ tvrdil Pihkala.

Největší obliby si hra získala zejména v kraji Pohjanmaa na západním pobřeží Finska, kde byla spousta volného prostranství pro budování hracích ploch. Pálky se využívaly také mimo hřiště, například k potlačování stávek.

Pilným nácvikem se dá nahradit určitý nedostatek vloh, ale skutečný výsledek se dostaví, až když se do výcviku pustí opravdový talent. Postupně a pozvolna se začalo ukazovat, že tou pravou disciplínou pro Sima Häyhäho je nade vše pochybnost střelba z pušky.

Hned po vstupu do občanské gardy v Rautjärvi se Simo Häyhä důkladně obeznámil s ruskou pěchotní puškou Mosin vzor 1891, kterou finská armáda používala od roku 1918. Ráže byla tradičních 7,62 mm a do nábojové schránky se vešlo pět nábojů. Chudá armáda se držela zásady, že množství nábojů v zásobníku musí co nejvíc